

אשל הפרקים - פורח בנגב המערבי ובדרום מישור החוף

(אוגוסט 2015)

כתב: אבי שמידע

תקציר: **אשל הפרקים** *Tamarix aphylla* הוא עץ טבעי בנגב, וגדל שם בערוצי ואדיות גדולים חוליים; מאידך הוא עץ גינן מוצלח בחבל הים-תיכוני במעונות נמוכים, כאשר הוא נשתל מאז אלפי שנה ליד ישובים ומשכנות צאן כעץ סרק מצל. המדרש שזהו "אשל אברהם" מתקשר היטב לעובדה שזהו עץ הבר היחידי בארצנו שקל להרבותו מיחורים. היחידי מבין מיני האשל בארצנו הפורח בסוף אוגוסט וגבעוליו חסרי עלים לחלוטין.

=====

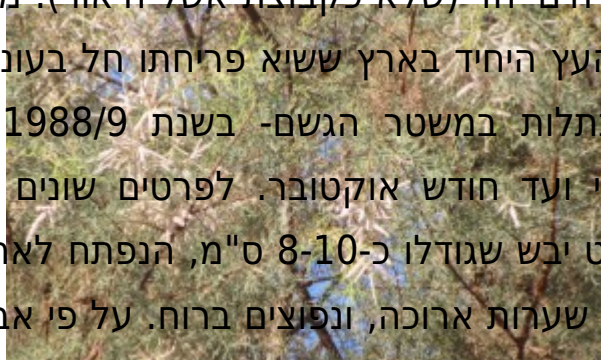
אשל הפרקים *Tamarix aphylla* (אשליים) הוא עץ נפוץ בגינן כעץ שדרות וגם גדל כעץ בר בחולות המדבר. שני מאפיינים ראשיים מייחדים אותו מכל שאר מיני האשל בישראל: הענפונים ירוקים, מפריקים, חסרי עלים ופריחתו חלה בחודש אוגוסט כאשר כל שאר מיני האשל סיימו זה מכבר את פריחתם. הפרחים אומנם זעירים אך מאות-אלפי הפרחים לעץ משמשים כמקור צוף ואבקה חשובים לדבורי הבר ובדורי הדבש בעונה זו של מינימום פריחה בצמחיית ארצנו. "דבש אשלים" בעל ריח ניחוח מיוחד מופק בימים אלה מעצי האשל - מומלץ בכל לב על ידי הדבוראים וכותב שורות אלה.

אשל הפרקים. מימין - העץ בנוף בנגב המערבי. צילם: עוז גולן ©. משמאל: פריחה. צילם: אבי שמידע ©

מקור השם: האשל נזכר בתנ"ך. זיהויו עם העץ הקרוי בימינו בשם זה מקובל אך איננו ודאי. על אברהם אבינו נאמר כי נטע **אשל** בבאר שבע, אך למרות הפסוק המפורש מקובל מאז ימי הביניים לכנות את **האלון המצוי** שליד הכנסייה הרוסית בחברון בשם "אשל אברהם". הבדווים מבחינים היטב בין **אשל הפרקים** - "את'ל" - לבין שאר מיני האשל ששמן "טרפה".

תיאור מפורט: היחיד בין מיני האשל אשר מגיע לחזות של עץ ממש, בעל גזע עבה ונוף כדורי ענף. באזורי חולות הוא יוצר תלוליות ענק וגדל כגוש (שקוטרו 8-20 מ' וגובהו 5 מ') מתוך החולית. הגזעים הזקנים טובעים בתוך החול. בערוצי הוואדיות נמצא פרטים גדולי ממדים המרשימים בגילם ובענפיהם המפותלים. מהספרות המדעית אנו למדים שיש פרטים שגילם מגיע לכ-150 שנה. הקמביום של אשל הפרקים פעיל במשך כל השנה, תכונה המאפיינת דווקא עצים ממוצא טרופי. הענפים הירוקים בנויים פרקים ופרקים והם חסרי עלים. הפרחים דו-מיניים, קטנטנים (כ-2 מ"מ) וורודים, ולהם 5 עלי כותרת, 5 אבקנים ועמוד עלי בעל 3 צלקות. זמן הפריחה הוא בחודשים אוגוסט-ספטמבר. בדרך כלל הפריחה שופעת וכל פרטי האוכלוסייה פורחים יחד (שלא כקבוצת אשל היאור). מועד הפריחה יוצא דופן מאוד, ואשל הפרקים הוא העץ היחיד בארץ ששיא פריחתו חל בעונה זו. זמן הפריחה משתנה כנראה משנה לשנה כתלות במשטר הגשם - בשנת 1988/9 פרחו עצי אשל הפרקים ליד עין-יהב מחודש יוני ועד חודש אוקטובר. לפרטים שונים באותה אוכלוסיה מקצב פריחה שונה. הפרי - הלקט יבש שגודלו כ-8-10 ס"מ, הנפתח לאחר הפריחה. זרעיו זעירים (כ-0.5 מ"מ), בעלי ציצית שערוזת ארוכה, ונפוצים ברוח. על פי אבינועם דנין נובטים הזרעים אך ורק בחודשי הקיץ, בהתאמה לשיטפונות הפתאומיים באביב ובקיץ במדבר הקיצוני.

אשל הפרקים בפריחה. מימין: אבי שמידע ©. משמאל: ערגה אלוני ©

בית גידול ותפוצה: אשל הפרקים גדל בערוצי ואדיות גדולים חוליים או בעמקים מדבריים שיש בהם מי תהום ועליהם חוליות נודדות. בארץ נדיר למדי כעץ בר וגדל במקומות חוליים בערוצי הנגב הגדולים- בנחל פארן, בנחל ערבה, בנחל ניצנה ובנחל אל-עריש. נפוץ למדי כעץ נטוע בנגב המערבי, ברצועת עזה ובמישור החוף.

תפוצה בעולם: אשל הפרקים גדל בקדמת אסיה, בחצי האי ערב ובסהרה. מעניין שגם תפוצתו וגם פעילות הקמביום מורות על זיקה לאזור הטרופי ולא לאזור האסיאתי הממוזג.

שימושים: בגלל צמיחתו המהירה, נופו המרהיב ועמידותו בפני מליחות ויובש, נוהגים לשתול את **אשל הפרקים** באזורים צחיחים - הן כנותן צל, הן כשובר רוח והן כספק חשוב של עץ להסקה ולבישול.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: שמידע א 2015 אשל הפרקים *Tamarix aphylla* - פורח בנגב המערבי ובדרום מישור החוף (אוגוסט 2015). "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/tamarix-aphylla-08-2015>